

Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej przez detektywa

The duty of detective to keep professional confidential

Dr Krzysztof Chmielarz

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie

State Higher Vocational School in Tarnow

Abstrakt

Cel: Omówienie obowiązku detektywa w aspekcie dochowania tajemnicy, który z racji wykonywania czynności zawodowych (detektywistycznych) wszedł w jej posiadanie. W artykule wskazano również źródła tajemnicy oraz zakres przedmiotowy, podmiotowy i temporalny tajemnicy.

Materiały i metody: Analiza krajowej literatury przedmiotu oraz orzecznictwa sądowego, w tym prac naukowych z obszaru prawa. Artykuł uwzględnia stan prawny obowiązujący na dzień 30 grudnia 2019 r.

Wyniki: Usystematyzowano wiedzę z zakresu zagadnienia tajemnicy zawodowej. Scharakteryzowano uprawnienia detektywa jako świadka do odmowy zeznań na podstawie art. 180 § 1 k.p.c oraz prawa do odmowy odpowiedzi na zadane mu pytanie, zgodnie z art. 261 § 2 k.p.c i art. 83 § 2 k.p.a. oraz przedstawiono tryb zwolnienia z tajemnicy.

Wnioski: Wartość tego opracowania to w głównej mierze wartość praktyczna stanowiąca, analizę problematyki dochowania tajemnicy zawodowej przez detektywa oraz wskazanie konsekwencji wynikających z naruszenia tajemnicy detektywistycznej.

Słowa kluczowe: usługi detektywistyczne, tajemnica zawodowa, odpowiedzialność karna.

Wprowadzenie

W doktrynie przyjmuje się, że znakiem rozpoznawczym dla definicji „tajemnicy” jest niejawnosc, która jest jej granicą i tym samym treścią [1]. Generalnie tym, co determinuje

charakter tajemnicy zawodowej, jest fakt wykonywania określonego zawodu lub pełnienia funkcji [1, 2, 3, 4, 5]. Tajemnica zawodowa występuje wtedy, gdy wiadomość objęta tajemnicą uzyskana zostaje przez osobę reprezentującą określony zawód, z tytułu wykonywania którego było możliwe wejście w posiadanie cudzego sekretu [4, 6]. Tajemnica zawodowa obejmuje głównie informacje sfery życia osobistego, odnoszące się do interesów osobistych, prywatnych i indywidualnych danej osoby [4, 6]. Z całą pewnością, informacje uzyskane w związku z wykonywaniem usług detektywistycznych, są objęte tajemnicą zawodową (detektywistyczną) [1, 7].

Nałożony i usankcjonowany przymusem prawnym obowiązek dochowania tajemnicy (w literaturze określany jako: trzymający tajemnicę, sługa tajemnicy, powiernik tajemnicy, depozytariusz tajemnicy oraz nosiciel tajemnicy) spoczywa na detektywie, który określony został w przepisach ustawy o usługach detektywistycznych [8]. Artykuł 12 ust. 1 w zw. z art. 2 ust.1 ustawy stanowi, że detektyw jest obowiązany zachować w tajemnicy źródła informacji oraz okoliczności sprawy, o których powziął wiadomość w trakcie wykonywania czynności polegających na uzyskiwaniu, przetwarzaniu i przekazywaniu informacji o osobach, przedmiotach i zdarzeniach, realizowanych na podstawie umowy zawartej ze zleceniodawcą, w formach i w zakresach niezastrzeżonych dla organów i instytucji państwowych na mocy odrębnych przepisów, a w szczególności: 1) w sprawach wynikających ze stosunków prawnych dotyczących osób fizycznych; 2) w sprawach wynikających ze stosunków gospodarczych dotyczących: a) wykonania zobowiązań majątkowych, zdolności płatniczych lub wiarygodności w tych stosunkach, b) bezprawnego wykorzystywania nazw handlowych lub znaków towarowych, nieuczciwej konkurencji lub ujawnienia wiadomości stanowiących tajemnicę przedsiębiorstwa lub tajemnicę handlową; 3) sprawdzania wiarygodności informacji dotyczących szkód zgłaszanych zakładom ubezpieczeniowym; 4) poszukiwania osób zaginionych lub ukrywających się; 5) poszukiwania mienia; 6) zbierania informacji w sprawie, w której toczy się postępowanie karne, postępowanie w sprawach o przestępstwa skarbowe lub wykroczenia skarbowe albo inne, jeżeli w toku postępowania można zastosować przepisy prawa karnego. Obowiązek zachowania tajemnicy polega nie tylko na nakazie milczenia, czyli zobowiązania do nieujawniania informacji, ale również na powinności podejmowania koniecznych działań do zapobiegania ujawnieniu uzyskanych informacji osobom niewtajemniczonym (*erga omnes*) [4, 9].

Obowiązek detektywa w zakresie zachowania tajemnicy, można rozpatrywać w zakresie przedmiotowym (mającym charakter formalny – tzn. taki, który ma związek z wykonywaniem usług detektywistycznych) i podmiotowym (dotyczącym detektywa, który

poznał źródła informacji oraz okoliczności sprawy w związku z wykonywaniem czynności zawodowych) oraz temporalnym (określającym moment początkowy i końcowy obowiązku zawodowej dyskrecji) [10]. Obowiązek zachowania w tajemnicy informacji zawodowej nie ulega przedawnieniu, nawet po zaprzestaniu wykonywania zawodu czy też pełnionej funkcji [10, 11, 12, 13, 14].

Ochrona tajemnicy detektywa w postępowaniu karnym na gruncie art. 180 § 1 k.p.k.

W procesie karnym, prawo do odmowy zeznań jako norma ogólna dotycząca zachowania w tajemnicy informacji niejawnej i zawodowej zawiera się w art. 180 § 1 k.p.k. Prawo odmowy zeznań należy do instytucji zakazów dowodowych i jest zasadniczym środkiem ochrony tajemnicy informacji niejawnej i tajemnicy zawodowej. Zgodnie z treścią powyższego przepisu „osoby obowiązane do zachowania w tajemnicy informacji niejawnych o klauzuli tajności zastrzeżone lub poufne lub tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji mogą odmówić zeznań co do okoliczności, na które rozciąga się ten obowiązek, chyba że sąd lub prokurator zwolni te osoby od obowiązku zachowania tajemnicy, jeżeli ustawy szczególne nie stanowią inaczej” [15].

Przepis art. 180 § 1 k.p.k. ustanawia zasadę odmowy zeznań co do okoliczności, na które rozciąga się obowiązek zachowania sekretu zawodowego [2], dlatego na detektywie spoczywa obowiązek zachowania uzyskanych informacji w dyskrecji co do okoliczności, co do których jako świadek ma być przesłuchiwany [10].

Detektyw podczas przesłuchania powinien wnieść oświadczenie o odmowie złożenia zeznań. Oświadczenie to winien złożyć wobec organu przesłuchującego (organu ścigania lub wymiaru sprawiedliwości), które z kolei musi być zaprotokołowane [15]. Detektyw, może w każdej chwili (nawet w trakcie zeznania) skorzystać z prawa do odmowy zeznań i powołać się na przepis art. 180 § 1 k.p.k. i odmówić składania dalszych zeznań [15]. Przepis ten chroni zeznania detektywa, tylko co do okoliczności objętych tajemnicą. Zgodnie z art. 177 § 1 k.p.k. nie oznacza to jednak, że detektyw jako świadek nie ma obowiązku stawienia się na wezwanie organu przesłuchującego. Ponadto, na podstawie art. 187 k.p.k. detektyw może w uzasadnionym przypadku złożyć stosowne przyrzeczenie oraz zgodnie z art. 191 § 1 k.p.k. zeznać *ad generalia* podając swoje dane osobowe, jak i *ad rem* poprzez swobodną relację o zagadnieniach istotnych dla orzeczenia w przedmiocie toczącego się procesu (art. 171 § 1 k.p.k.) – co do okoliczności, które nie są objęte tajemnicą (art. 177 § 1 k.p.k.).

W razie odmowy zeznań, przesłuchanie detektywa na okoliczności objęte tajemnicą bez postanowienia sądu lub prokuratury, jest niedopuszczalne [16].

Ochrona tajemnicy detektywa w postępowaniu cywilnym na gruncie art. 261 § 2 k.p.c.

Zgodnie z dyspozycją art. 261 § 2 k.p.c., detektyw jako świadek może odmówić odpowiedzi na zadane mu pytanie, jeśli zeznanie mogłoby narazić jego lub jego bliskich (bliskimi w rozumieniu art. 261 § 2 k.p.c. są osoby wymienione w art. 261 § 1 k.p.c. tzn. małżonkowie, wstępni, zstępni, rodzeństwo, powinowaci w tej samej linii lub stopniu oraz osób pozostających w stosunku przysposobienia) na odpowiedzialność karną, hańbę lub dotkliwą i bezpośrednią szkodę majątkową, albo jeżeli zeznanie miałyby być połączone z pogwałceniem istotnej tajemnicy zawodowej, niezależnie od tego, czy pytanie zadał sąd, czy strony [17]. Detektyw jako świadek w postępowaniu cywilnym, który korzysta z prawa do odmowy odpowiedzi na zadane mu pytanie, powinien wskazać realną przyczynę swojej decyzji, np. narażenie go na odpowiedzialność karną. Wystarczy tylko, że u detektywa wystąpi sama obawa przed odpowiedzialnością karną [3, 4, 15], w związku z tym może jako świadek w sprawie skorzystać z odmowy odpowiedzi na pytanie [18]. Z kolei powoływanie się przez detektywa na możliwość poniesienia odpowiedzialności za wykroczenie, nie stanowi *expressis verbis* prawa odmowy odpowiedzi na zadane mu pytania [19]. Obowiązek dochowania tajemnicy, obciąża detektywa jako świadka w sprawie i trwa pomimo śmierci osoby, której ta tajemnica dotyczyła [15].

Skorzystanie detektywa z prawa odmowy odpowiedzi na zadane mu pytanie nie powinno być traktowane przez sąd, jako decyzja świadka, który nie chce udzielić odpowiedzi w sprawie. Dlatego sąd staje w obliczu bezwzględnego zakazu dowodowego, przedmiotowo ograniczonego poprzez treść zadanego świadkowi pytania [15, 16, 20].

Pouczenie detektywa o prawie odmowy odpowiedzi będzie miało miejsce dopiero w momencie, gdy świadkowi postawione zostało pytanie, które mogłoby naruszyć dobra chronione prawem [22]. Dlatego też detektyw jako świadek w postępowaniu cywilnym, który będzie korzystał z prawa odmowy odpowiedzi, powinien przed rozprawą o tym fakcie zawiadomić (najlepiej pisemnie) właściwy sąd [23].

Ochrona tajemnicy detektywa w postępowaniu administracyjnym na gruncie art. 83 § 2 k.p.a.

Detektyw zgodnie z art. 82 pkt 2 k.p.a. nie może być świadkiem w postępowaniu administracyjnym, jeżeli jest w posiadaniu tajemnicy informacji niejawnych (klauzula zastrzeżony, poufny, tajny i ściśle tajny) na okoliczności objęte tajemnicą.

Na podstawie art. 83 § 2 k.p.a. detektyw jako świadek w postępowaniu administracyjnym (jeżeli nie jest w posiadaniu wcześniej wspomnianych tajemnicy informacji niejawnych), jest zobligowany do nieujawniania tajemnicy zawodowej, którą uzyskał w związku z wykonywaniem czynności zawodowych. Podobnie jak w postępowaniu cywilnym, detektyw ma prawo do odmowy odpowiedzi na pytanie, które dotyczy jedynie prawnie chronionej tajemnicy. W tym przypadku na detektywie wykonyującym swój zawód, spoczywa obowiązek prawny dochowania tajemnicy zawodowej.

Tryb zwolnienia detektywa z dochowania tajemnicy zawodowej

Z zachowania tajemnicy detektywa w procesie karnym zwolnić może jedynie sąd lub prokurator [1]. Zgodnie z art. 93 § 1 i 3 k.p.k. decyzja o zwolnieniu z tajemnicy zapada w formie postanowienia. Z tego uprawnienia nie mogą skorzystać inne organy, jak np. Policja, Służba Ochrony Państwa, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Straż Graniczna czy ABW, która w danej sprawie prowadzi dochodzenie [2]. A zatem zwolnienie detektywa z tajemnicy następuje z chwilą doręczenia mu postanowienia sądu lub prokuratora o zwolnieniu z tej tajemnicy [15]. Postanowienie o zwolnieniu może zapaść zarówno na posiedzeniu lub na rozprawie, w postępowaniu jurysdykcyjnym oraz w postępowaniu wykonawczym [15]. Po zwolnieniu z tajemnicy, detektyw ma obowiązek złożyć zeznania w charakterze świadka przed sądem lub w postępowaniu przygotowawczym przed prokuratorem, funkcjonariuszem Policji lub innym organem prowadzącym dochodzenie pod nadzorem prokuratora [15]. Zgodnie z dyspozycją art. 459 § 1 k.p.k. oraz art. 465 § 1 k.p.k. na postanowienie sądu lub prokuratora, detektywowi nie przysługuje zażalenie. Jak uznał Sąd Najwyższy, argumentem przemawiającym za dopuszczalnością zwolnienia z tajemnicy zawodowej jest obowiązek złożenia zeznań, który wydaje się być ważniejszy od obowiązku zachowania jakiegokolwiek tajemnicy [21].

Z kolei w postępowaniu cywilnym (odmiennie niż w postępowaniu karnym) przepis art. 261 § 2 k.p.c. nie przewiduje możliwości zwolnienia świadka (detektywa) z obowiązku zachowania tajemnicy [17], dlatego też obowiązek ten nie może być uchylony przez sąd czy inne organy państwowe [22, 23, 24]. Oznacza to, że inicjatywę w tym przedmiocie powinna

przejawiać strona, która z dowodu zawierającego informacje niejawne wywodzi skutki prawne [25].

Również w postępowaniu administracyjnym przepisy nie przewidują możliwości zwolnienia świadka z tajemnicy zawodowej, dlatego też detektyw powinien skorzystać z prawa do odmowy odpowiedzi na pytania (art. 83 § 2 *in fine* k.p.a.), aby uniknąć odpowiedzialności karnej. Dodatkowo detektyw powinien podać podstawę prawną do korzystania z tego prawa (art. 12 ustawy o usługach detektywistycznych). Jeżeli świadek (detektyw) bezpodstawnie odmówi odpowiedzi na pytania, może spotkać się z sankcjami określonymi art. 88 k.p.a.

Wnioski końcowe

Detektyw, jako osoba zobowiązana do zachowania tajemnicy, nie może jej ujawnić słowem, gestem, innego rodzaju znakiem czy aluzją [4, 26]. Obowiązek dochowania tajemnicy ciąży na detektywie, nie tylko w chwili ujawnienia informacji, lecz także w chwili zapoznania się z tą tajemnicą [27], ponieważ dopiero wtedy detektyw, z racji wykonywanych czynności zawodowych, staje się szczególnym gwarantem [28].

W przypadku, gdy np. w toku przesłuchania detektyw, świadomie ujawnia wiążącą go tajemnicę (zdrada tajemnicy), niewątpliwie narusza przepis art. 266 § 2 k.k., w związku z tym będzie on podlegał odpowiedzialności karnej [29].

Ujawnienie przez detektywa tajemnicy zawodowej w związku z wykonywaniem czynności detektywistycznych, zagrożone jest karą pozbawienia wolności do lat 3. W sytuacji zaś skazania detektywa za przestępstwo z art. 266 k.k. możliwe jest zastosowanie przez sąd środka karnego w postaci zakazu wykonywania określonego zawodu (art. 41 § 1 k.k.). Dodatkowo należy mieć na uwadze, że przestępstwo ujawnienia tajemnicy przez detektywa ścigane jest na wniosek pokrzywdzonego.

Literatura - przypisy

[1] KUNICKA-MICHALSKA, B. (1972) *Ochrona tajemnicy zawodowej w polskim prawie karnym*, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze.

[2] BORATYŃSKA, K. T. (2012) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny (red.) Komentarz do art. 180 k.p.k.* Warszawa: CH Beck.

- [3] CIEŚLAK, M. (1955) *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym*, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze.
- [4] ŁOJEWSKI, K. (1970) *Instytucja odmowy zeznań w polskim prawie karnym*, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze.
- [5] SOWIŃSKI, P. K. (2004) *Prawo świadka do odmowy zeznań w procesie karnym*, Warszawa: CH Beck.
- [6] KOZŁOWSKA-KALISZ, P. (2012) *Kodeks karny. Praktyczny komentarz. M. Mozgawy (red.) Komentarz do art. 266 k.k.* Warszawa: Wolters Kluwer.
- [7] SAWICKI, J. (1960) *Tajemnica zawodowa lekarza i dziennikarza w prawie karnym*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- [8] Ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o usługach detektywistycznych (Dz. U. t. jedn. z 2018 r. poz. 556 ze zm.).
- [9] STEFAŃSKI, R. A. (2003) *Kodeks postępowania karnego. Tom I Komentarz. Z. Gostyńskiego (red.) Komentarz do art. 180 k.p.k.* Warszawa: Wolters Kluwer.
- [10] RUSINEK, M. (2007) *Tajemnica zawodowa i jej ochrona w polskim procesie karnym*, Warszawa: Wolters Kluwer.
- [11] KRZEMIŃSKI, Z. (1959) Problemy tajemnicy zawodowej adwokata w świetle przepisów prawnych. *Palestra* 10/1959, 34.
- [12] ŁYCZYWEK, R. (1962) Tajemnica zawodowa obrońcy. *Państwo i Prawo* 1/1962, 105.
- [13] KALINOWSKI, S. (1962) Stanowisko obrońcy w polskim procesie karnym. *Palestra* 8/1962, 14.
- [14] JANCZEWAŁKI, S., KRZEMIŃSKI, Z., POCIEJ, W. (1960) *Ustrój adwokatury*, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze.
- [15] CHMIELARZ, K. (2014) Obowiązek zachowania w tajemnicy informacji niejawnnej i zawodowej przez kuratora sądowego. *Monitor Prawniczy* 16/2014, 878.
- [16] HOFMAŃSKI, P., SADZIK, E., ZGRYZEK, K. (2011) *Kodeks postępowania karnego. T. I. Komentarz do art. 1–296*, Warszawa: CH Beck.
- [17] SIENKO, M. (2013) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. M. Manowskiej (red.)*. Warszawa: LexisNexis.
- [18] KRAKOWIAK, M. (2003) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. A. Górka-Błaszczkowskiej (red.) Komentarz do art. 261 § 2 k.p.c.* Warszawa: CH Beck.
- [19] KNOPPEK, K. (2013) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. H. Doleckiego, T. Wiśniewskiego (red.) Komentarz do art. 261 § 2 k.p.c.* Warszawa: Wolters Kluwer.

- [20] HOFMAŃSKI, P., ZABŁOCKI, St. (2006) Dopuszczalność dowodów i zakazy dowodowe [w:] *Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Kraków: Wolters Kluwer.
- [21] Wyrok Sądu Najwyższego z 12 grudnia 1964 r., II K 1018/61, OSNKW Nr 3/1965, poz. 27.
- [22] KRZEMIŃSKI, Z. (2007) *Etyka adwokacka. Teksty, orzecznictwo, komentarz*, Warszawa: Wolters Kluwer.
- [23] KRZEMIŃSKI, Z. (1999) *Adwokat w procesie cywilnym. Z wyboru i z urzędu*, Kraków: Kantor Wydawniczy Zakamycze.
- [24] KRZEMIŃSKI, Z. (1998) *Pełnomocnik w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze.
- [25] Uchwała Sądu Najwyższego z 28 września 2000 r., III ZP 21/00, OSNAPiUS Nr 2/2001, poz. 30.
- [26] PAYEN, F. (1938) *O powołaniu adwokatury i sztuce obrończej*, Warszawa-Kraków: Księgarnia Powszechna.
- [27] WRÓBEL, Wł. (2006) *Kodeks Karny. Komentarz. Część szczególna, A. Zoll. (red.) Komentarz do art. 266 k.k.* Kraków: Wolters Kluwer.
- [28] BRACŁAWIK, K. (2001) *Prawnokarne aspekty ochrony tajemnicy zawodowej radcy prawnego, cz. I. Zagadnienia materialnoprawne*, *Radca Prawny* 3/2001, 36.
- [29] Wyrok Sądu Najwyższego z 17 marca 1971 r., III KR 260/70, OSNKW Nr 10/1971, poz. 151.

Summary

Detective's obligation to keep professional information confidential. The article discusses the duty of confidentiality of Detective's who acquired privileged information in the course of their work. The article also indicates the origins of confidentiality as well as its objective, substantive and temporal scope. The article also describes the right of Detective's called as witnesses to refuse to testify under Art. 180 § 1 of the Code of Criminal Procedure, and the right to refuse to answer a question under Art. 261 § 2 of the Code of Civil Procedure and under Art. 83 § 2 of the Procedure code of administrative procedure. It also discusses waiver of the duty of confidentiality and consequences of its violation by a Detective's.

Key words: detective services, professional secrecy, criminal liability.
